

ارزیابی درونی گروه‌های پرستاری دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان آذربایجان غربی

صالح سلیمی*، نازیلا باقرزاده^۲

تاریخ دریافت 1394/08/30 تاریخ پذیرش 1394/10/09

چکیده

پیش‌زمینه و هدف: با توجه به نقش دانشگاه‌ها در تربیت نسل، بررسی دستیابی به اهداف و کیفیت آموزش لازم و ضروری است و ارزشیابی درونی از جمله پذیرفته‌شده‌ترین روش‌ها برای این منظور است. هدف پژوهش حاضر بررسی مقایسه‌ای ارزیابی درونی گروه‌های پرستاری دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان بود.

مواد و روش کار: پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی کاربردی است، که جامعه آماری آن شامل دانشجویان، دانش‌آموختگان و اعضای هیئت‌علمی رشته‌های پرستاری دانشگاه‌های آزاد اسلامی سطح استان آذربایجان غربی در سال 1393 می‌باشد. حجم نمونه در گروه دانشجویان 70 نفر از هر دانشگاه، در گروه فارغ‌التحصیلان 40 نفر از هر دانشگاه و در گروه اعضای هیئت‌علمی سرشماری بوده است. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه‌های روا و پایای مخصوص مدیران گروه، اعضای هیئت‌علمی، دانشجویان و دانش‌آموختگان و تعدادی چک‌لیست استفاده شد. پایای پرسشنامه‌ها به روش آلفا کرونباخ و روایی آن با نظر اعضا هیئت‌علمی تأمین شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها به کمک نرم‌افزار SPSS.21 با استفاده از آماره‌های توصیفی و استنباطی انجام گردید.

یافته‌ها: تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد از بین عوامل مورد بررسی کم‌ترین رضایت در بین عوامل دروندادی نظیر تجهیزات و بیشترین میزان رضایت در بین عوامل برون دادی مانند کیفیت عناصر مؤثر بر برنامه‌های آموزشی وجود دارد.

نتیجه‌گیری: نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که واحدهای مورد ارزیابی در سطح "نسبتاً مطلوب" یا "مطلوب" قرار دارند. اما واقعیت با توجه به نتایج ارزیابی‌های بیرونی هم در جنبه قیاس بین واحدها و هم در نمره ارزیابی هر واحد ممکن است قدری متفاوت باشد. از این‌رو به نظر می‌رسد نتایج ارزیابی‌های درونی بدون ارزیابی بیرونی ممکن است اغواکننده باشد.

واژه‌های کلیدی: ارزیابی کیفی، پرستاری، دانشگاه آزاد اسلامی

مجله دانشکده پرستاری و مامایی ارومیه، دوره چهاردهم، شماره اول، پی‌درپی 78، فروردین 1395، ص 21-29

آدرس مکاتبه: ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارومیه، تلفن: 044-32759180

Email: salimitr@gmail.com

مقدمه

اعتبارسنجی نیز تلقی می‌شود (7)، در واقع راهی برای تحقق اهداف موردنظر و استقرار نظام تضمین کیفیت در آموزش عالی است (8). این رویکرد از آنجاکه توانسته است مبنای علمی، مناسب، دقیق، به‌موقع و معتبر برای قضاوت در خصوص کیفیت نظام آموزشی و برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری برای بهبود، توسعه و ارتقاء گروه‌های آموزشی را فراهم آورد، مورد استقبال و توجه نظام دانشگاهی قرار گرفته است (9).

در مطالعه فرزبان پور و همکاران تحت عنوان "ارزیابی درونی گروه آموزشی اپیدمیولوژی و آمار زیستی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران"، میانگین امتیازات نه عامل مورد مطالعه - رسالت‌ها و اهداف، ساختار سازمانی و مدیریت، هیئت‌علمی،

دانشگاه‌ها به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عناصر در پیشرفت جامعه، باید بتوانند به اهداف خود، که همانا تربیت و کارآمد نمودن نسل جوان است، بپردازند (1). در این راستا ارتقای کیفیت آموزش و بررسی میزان دستیابی به آن لازم و ضروری است (2). در واقع ارزیابی آموزشی بهترین شاخصی است که میزان رسیدن به هدف‌های آموزشی را نشان می‌دهد (3). در این ارزیابی، باید درونداد (اعضا هیئت‌علمی، دانشجویان و ...)، فرایند (روش‌های یاددهی - یادگیری) و برون داد (دانش‌آموختگان و تولید دانش نو) مدنظر قرار گیرند (4). فرایند ارزیابی به دو صورت، درونی و بیرونی انجام می‌گیرد (5،6). ارزیابی درونی که به‌عنوان اولین مرحله از فرایند

۱. دانشیار گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارومیه، ارومیه، ایران (نویسنده مسئول)

۲. مربی هیئت‌علمی گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارومیه، ارومیه، ایران

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی کاربردی است که جامعه آماری آن اعضاء هیئت‌علمی، دانشجویان و فارغ‌التحصیلان دانشکده‌ها و گروه‌های پرستاری دانشگاه‌های آزاد اسلامی سطح استان آذربایجان غربی می‌باشند. گروه آموزشی واحد ارومیه در سال 1371 با 58 دانشجو دایر گردید. این واحد در حال حاضر با 250 نفر دانشجوی دوره کارشناسی و 9 نفر عضو هیئت‌علمی تمام‌وقت فعالیت می‌کند و به دانشکده پرستاری و مامایی ارتقاء یافته است. واحد مهاباد در سال 1374 با 75 دانشجو دایر گردیده و در حال حاضر این مرکز با 404 نفر دانشجوی کارشناسی و 5 نفر عضو هیئت‌علمی تمام‌وقت فعالیت می‌کند. واحد خوی در سال 1389 با پذیرش 85 دانشجو شروع به فعالیت کرده و اکنون با 385 نفر، دانشجوی مقطع کارشناسی و 4 عضو هیئت‌علمی فعالیت خود را ادامه می‌دهد. معیارهای ورود شامل اشتغال به تحصیل در رشته پرستاری در یکی از دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان در زمان جمع‌آوری داده‌ها و گذراندن حداقل یک‌ترم کارآموزی در مراکز آموزشی، بهداشتی و درمانی بود. معیارهای خروج از مطالعه شامل دانشجوی پرستاری انتقالی از سایر استان‌ها، دانشجویان میهمان برای یک‌ترم و تکمیل ناقص پرسشنامه‌ها بود.

روش نمونه‌گیری در میان مدیران گروه و اعضاء هیئت‌علمی گروه‌های موردبررسی به شیوه سرشماری، در گروه دانشجویان به شیوه تصادفی سیستماتیک و در گروه فارغ‌التحصیلان به شیوه در دسترس بوده است. حجم نمونه دانشجویان با سطح اطمینان 95 درصد و مقدار خطا در اندازه‌گیری معادل 1/، در فرمول کوکران، 70 نفر برای هر رشته شهر، در گروه فارغ‌التحصیلان با توجه به مشکلات دسترسی به نمونه‌ها با مقدار خطا در اندازه‌گیری 15/، 40 نفر برای هر رشته شهر تعیین شد.

در این پژوهش ارزیابی توسط خود واحدها انجام شد به‌این ترتیب که مجریان طرح در جلسه‌ای با حضور مدیران گروه و اعضاء هیئت‌علمی واحدهای خوی و مهاباد، روش کار را کامل توضیح دادند و خود اعضاء هیئت‌علمی آن واحدها با هماهنگی مجریان طرح، ارزیابی را انجام دادند. پژوهش بر اساس الگوی ارزیابی درونی و در پنج مرحله، شامل: آموزش و توجیه مجریان درگیر در فرآیند ارزیابی درونی، تشکیل یک کمیته ارزیابی درونی و ارزیابی ابزارها، جمع‌آوری اطلاعات از وضعیت موجود، تجزیه و تحلیل داده‌ها و مقایسه وضعیت موجود با وضعیت‌های مطلوب و با یکدیگر انجام شد.

ابزارهای اندازه‌گیری شامل، دو پرسشنامه مخصوص مدیران گروه در مورد ارزیابی اساتید گروه و روندها و تعاملات فراگروهی دانشگاه (42 سؤال 4 گزینه‌ای در مقیاس لیکرت)، دو پرسشنامه

فراگیران، فرایند تدریس و یادگیری، دوره‌های آموزشی و برنامه درسی، دانش‌آموختگان، تجهیزات آموزشی- پژوهشی و پژوهش اعضاء هیئت‌علمی- 59/8 درصد بوده است که حداقل آن مربوط به عامل اهداف و رسالت برابر با 37 درصد و حداکثر آن مربوط به عامل دانش‌آموختگان برابر با 72/6 درصد بود (2). همچنین فلاح و همکاران در پژوهش خود با عنوان "ارزیابی درونی گروه بهداشت محیط دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی سمنان" بیان کردند، عامل دانشجویان با 79/84 درصد بیشترین نمره و فضاهای آموزشی با 51/5 درصد کم‌ترین نمره را به خود اختصاص داده‌اند (10). در مطالعه خسروان و همکاران تحت عنوان "ارزیابی درونی گروه پرستاری بهداشت جامعه و روان دانشگاه علوم پزشکی گناباد"، عامل امکانات و تجهیزات آموزشی با کسب 92/18 درصد بیشترین نمره و عامل دوره‌های آموزشی و برنامه‌های درسی و غیردرسی با احراز 55/55 درصد کم‌ترین نمره را به خود اختصاص داده‌اند (11). رهبر و همکاران نیز در مطالعه‌ای با عنوان "ارزیابی درونی گروه آموزشی زنان و زایمان دانشگاه علوم پزشکی سمنان" دستیابی به اهداف آموزشی گروه زنان با امتیاز 3/5 در محدوده "بیش از رضایت‌بخش" و اهداف پژوهشی با امتیاز 4/5 در محدوده "بسیار قوی" در طبقه‌بندی گورمن گزارش کرده‌اند (12).

هدف اساسی ارزیابی درونی در تمامی موارد بهبود کیفیت امور بوده (13) و ارزیابی درونی گروه‌های آموزش پزشکی در دانشگاه آزاد اسلامی از جایگاه خاصی برخوردار است. ارزیابی رشته پرستاری نیز به‌عنوان یک گروه آموزشی مهم که با جان انسان‌ها سروکار دارد، با رسالت تربیت دانشجویان کارآمد و با دید مراقبین سلامت جامعه از این امر مستثنا نمی‌باشد (14). هرچند منطق ارزیابی درونی مقایسه گروه‌ها و یا دانشکده‌ها با همدیگر نیست ولی خواه‌ناخواه یک پژوهشگر وقتی گزارشی را مطالعه می‌کند دوست دارد بداند موارد مشابه دیگر وضعیتشان چگونه است. این مهم میسر نخواهد بود مگر اینکه الگو و روش یکسانی در این ارزیابی‌ها بکار گرفته شود. از آنجاکه تاکنون مطالعه‌ای به‌طور هم‌زمان و هماهنگ و با روش یکسان در زمینه ارزیابی درونی گروه‌های پرستاری دانشگاه‌های آزاد استان شامل شهرستان‌های ارومیه، مهاباد و خوی انجام نشده بود، پژوهش حاضر سعی دارد در عین به‌کارگیری روشی مناسب و قابل قبول برای ارزیابی درونی گروه‌های پرستاری آزاد سطح استان، به‌منظور امکان‌پذیر شدن مقایسه بین این گروه‌ها از روشی یکسان در تمامی این گروه‌ها استفاده نموده و درنهایت تناسب این نتایج را با نشانگرهای پذیرفته‌شده برای آموزش در رشته پرستاری تعیین نماید. نتایج می‌تواند مورد استفاده خود گروه‌ها، مقامات مسئول در دانشگاه آزاد، سازمان مرکزی و حتی هیئت نظارت عالی وزارت بهداشت و درمان قرار گیرد.

اختلاف نتایج در سطح ($p < 0.001$ ، $f = 11.07$ ، $df = 2$) در بین گروه‌ها معنی‌دار بود. واحد مهاباد در حد "مطلوب" و واحدهای خوی و ارومیه در حد "نسبتاً مطلوب" ارزیابی شده بودند.

جدول شماره 1، به مقایسه آماری ارزیابی فرایند یادگیری - یاددهی از نظر دانشجویان می‌پردازد. این پرسشنامه مجموعاً حاوی 73 آیت بود که در 9 زیرگروه دسته‌بندی شده بود. مقیاس پرسشنامه مقیاس 3 درجه‌ای لیکرت (نامطلوب=1، نسبتاً مطلوب=2 و مطلوب=3) بود. بر اساس آزمون آنالیز واریانس یک‌طرفه اختلاف میانگین نمرات در حیطه‌های اول (رعایت قوانین و مقررات با $p = 0.023$)، دوم (مهارت‌های ارتباطی اساتید با $p < 0.001$)، سوم (مهارت‌های تدریس اساتید با $p = 0.023$)، چهارم (ویژگی‌های فردی اساتید با $p = 0.01$)، پنجم (مهارت‌های ارزشیابی اساتید با $p < 0.001$)، هفتم (کارآموزی توسط اعضای غیر هیئت‌علمی با $p = 0.01$) و نهم (کارآموزی در عرصه توسط اعضای غیر هیئت‌علمی با $p = 0.03$) در بین گروه‌ها معنی‌دار بود، ولی در حیطه ششم و هشتم به ترتیب (کارآموزی و کارآموزی در عرصه توسط اعضای هیئت‌علمی با $p = 0.15$ و $p = 0.09$) در بین گروه‌ها معنی‌دار نبود. بدین معنی که در هر سه واحد دانشگاهی کارآموزی‌هایی که توسط اعضای هیئت‌علمی انجام می‌شوند از دیدگاه دانشجویان در حد "نسبتاً مطلوب به بالا" ارزیابی شدند.

جدول شماره 2، به مقایسه آماری کیفیت عناصر مؤثر بر برنامه‌های آموزشی از دیدگاه دانش‌آموختگان در گروه‌های تحت مطالعه می‌پردازد. بر اساس آزمون آنالیز واریانس یک‌طرفه اختلاف نتایج در بین گروه‌ها معنی‌دار بود ($f = 3.86$ ، $df = 2$ ، $p = 0.024$). این مطلب نشان‌دهنده این است که کیفیت عناصر مؤثر بر برنامه‌های آموزشی (توان علمی و شیوه‌های تدریس اساتید، امکانات آموزش بالینی و نظری و ...) در واحدهای ارومیه و مهاباد در حد "زیاد" و واحد خوی در حد "متوسط" از دیدگاه دانش‌آموختگان ارزیابی گردیده است. نتایج آنالیز واریانس یک‌طرفه نشان داد که اختلاف میانگین نمرات تناسب اهداف برنامه‌های آموزشی با نیازهای حرفه‌ای از دیدگاه دانش‌آموختگان با ($f = 1.24$ ، $df = 2$ ، $p = 0.29$) در بین گروه‌ها معنی‌دار نبود و فارغ‌التحصیلان هر سه واحد دانشگاهی تناسب اهداف با نیازها را در حد "زیاد به بالا" ارزیابی کردند.

ارزیابی نشانگرهای هیئت‌علمی توسط مدیر گروه بر اساس آزمون آنالیز واریانس یک‌طرفه با ($f = 1.2$ ، $df = 4$ ، $p = 0.36$) در بین گروه‌ها معنی‌دار نبود.

ارزیابی مدیر گروه توسط اساتید در گروه‌های تحت مطالعه بر اساس آزمون آنالیز واریانس یک‌طرفه با ($f = 0$ ، $df = 2$ ، $p = 0.54$) در بین گروه‌ها معنی‌دار نبود. بدین معنا که مدیران گروه در هر سه

مخصوصاً اعضای هیئت‌علمی در مورد ارزیابی مدیر گروه و روندها و تعاملات فراگروهی دانشگاه (39 سؤال 4 گزینه‌ای در مقیاس لیکرت)، سه چک‌لیست شامل سنجش امکانات و تجهیزات آموزشی، نیروی انسانی و پژوهشی گروه‌های فوق‌الذکر مخصوص، و 2 پرسشنامه برای دانشجویان و فارغ‌التحصیلان بود. پرسشنامه‌ها در مقیاس لیکرت و مقیاس سنجش "چک‌لیست پژوهشی" بر اساس آئین‌نامه ترفیع اعضا هیئت‌علمی، بود. برای اینکه امکان سنجش یکسان و قیاس یافته‌ها در گروه‌های مختلف وجود داشته باشد از پرسشنامه‌ها و چک‌لیست‌های یکسانی برای ارزیابی کلیه گروه‌ها استفاده شد. بدین منظور پرسشنامه‌ها با استفاده از منابع علمی، پرسشنامه‌های موجود و مطالعات کتابخانه‌ای طرح شدند و در یک پانل با دعوت از مدیران و اعضای هیئت‌علمی همه گروه‌های فوق‌الذکر مورد بررسی قرار گرفتند. پرسشنامه‌ها و فرم‌های نهائی بر اساس پیشنهاد پانل به منظور تأمین روایی ظاهری و محتوا تصحیح گشتند. پایای پرسشنامه‌ها نیز به روش آلفا کرونباخ تأمین شد. میزان آلفا کرونباخ برای پرسشنامه‌های دانشجویان و فارغ‌التحصیلان به ترتیب 0/98 و 0/96 بود. میزان آلفا کرونباخ برای پرسشنامه‌های اعضای هیئت‌علمی شامل ارزیابی مدیر گروه و روندها و تعاملات فراگروهی به ترتیب 0/93 و 0/94 برآورد شد. پایایی چک‌لیست‌ها هم به شیوه مشاهده هم‌زمان تأمین شد. میانگین نمرات کل هر گروه یا دانشکده از پرسشنامه‌ها و چک‌لیست‌ها در مورد هر یک از مؤلفه‌ها و زیرگروه‌ها به صورت جداگانه محاسبه گشت. داده‌ها پس از ورود در نرم‌افزار SPSS.21 با استفاده از آماره‌های توصیفی (میانگین، انحراف معیار، فراوانی مطلق و نسبی) و استنباطی (کای دو و آنالیز واریانس) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. معنی‌داری در سطح $P < 0/05$ تعریف شد.

یافته‌ها

میانگین سنی دانشجویان 21.97 با انحراف معیار 2.23 بود. میانگین نمرات دیپلم دانشجویان ارومیه از دو شهر دیگر بیشتر بود ($f = 12.92$ ، $df = 2$ ، $P < 0.001$)، اما میانگین نمرات دوره تحصیلی دانشجویان خوی از دو شهر دیگر بیشتر بود ($f = 14.47$ ، $df = 2$)، $P < 0.001$). میانه درآمدی خانواده‌های دانشجویان ارومیه بین 900000 تا 1300000 هزار تومان و میانه درآمدی خانواده‌های دانشجویان شهرهای خوی و مهاباد بین 450000 تا 900000 هزار تومان گزارش شد. بیشترین میزان مشارکت در کارهای پژوهشی و ارائه در سمینارها در واحد ارومیه گزارش شد.

در گروه دانشجویان در مقایسه آماری ارزیابی علائق آموزشی و میزان رضایت‌مندی دانشجویان از خدمات آموزشی و غیر آموزشی در گروه‌های آموزشی، بر اساس آزمون آنالیز واریانس یک‌طرفه،

مدیران گروه هر سه واحد دانشگاهی روندها و تعاملات موجود و نشانگرهای فضای آموزشی دانشگاه را "نسبتاً مطلوب" ارزیابی نموده‌اند که کم‌ترین میزان رضایت‌مندی توسط واحد ارومیه گزارش گردیده است. اعضای هیئت‌علمی هر سه واحد دانشگاهی نیز روندها و تعاملات موجود در دانشگاه را "نسبتاً مطلوب" ارزیابی نمودند که کم‌ترین میزان رضایت‌مندی توسط واحد ارومیه گزارش گردیده است. در ارزیابی فعالیت‌های پژوهشی ملاک‌های عینی وجود داشت و هر سه گروه وضعیت خود را "نسبتاً مطلوب" تا "مطلوب" ارزیابی کرده‌اند.

واحد دانشگاهی از دیدگاه اساتید در سطح "نسبتاً مطلوب" تا "مطلوب" قرار دارند.

همین چنین نشانگرهای نیروی انسانی و امکانات و تجهیزات دانشگاه از دیدگاه مدیران گروه "نسبتاً مطلوب" تا "مطلوب" ارزیابی شده است که باز هم کم‌ترین میزان رضایت‌مندی توسط واحد ارومیه گزارش گردیده است. واحد ارومیه با میانگین 1/57 از لحاظ امکانات و تجهیزات از سوی اعضای هیئت‌علمی سطح "نسبتاً مطلوب" و دو واحد دیگر سطح "نسبتاً مطلوب" تا "مطلوب" را ابراز نموده‌اند.

جدول (۱): ارزیابی فرایند یادگیری - یاددهی از دیدگاه دانشجویان در گروه‌های تحت مطالعه

انحراف معیار	میانگین	دانشگاه
0.12	2.35	ارومیه
0.18	2.43	مهاباد
0.33	2.16	خوی
0.12	2.07	ارومیه
0.23	2.15	مهاباد
0.22	2.66	خوی
0.12	2.13	ارومیه
0.16	2.23	مهاباد
0.30	2.69	خوی
0.12	2.21	ارومیه
0.17	2.50	مهاباد
0.20	2.76	خوی
0.15	2.01	ارومیه
0.21	2.12	مهاباد
0.38	2.61	خوی
0.15	2.22	ارومیه
0.20	2.32	مهاباد
0.33	2.56	خوی
0.14	1.72	ارومیه
0.12	2.30	مهاباد
0.33	2.66	خوی
0.16	2.32	ارومیه
0.19	2.35	مهاباد
0.33	2.36	خوی
0.13	1.95	ارومیه
0.22	2.28	مهاباد
0.33	2.66	خوی

جدول (۲): کیفیت عناصر مؤثر بر برنامه‌های آموزشی از دیدگاه دانش‌آموختگان

انحراف معیار	میانگین	دانشگاه
0.08	35.3	ارومیه
0.147	3.67	مهاباد
0.110	2.94	خوی

بحث و نتیجه‌گیری

عوامل دروندادی:

بررسی و مقایسه کیفیت عوامل دروندادی شامل علائق آموزشی و میزان رضایت‌مندی دانشجویان، ارزیابی اساتید به‌وسیله مدیر گروه، ارزیابی مدیران گروه توسط اساتید، امکانات و تجهیزات آموزشی و پژوهشی می‌باشند. در ارزیابی علائق آموزشی و میزان رضایت‌مندی دانشجویان از خدمات آموزشی و غیر آموزشی، گروه‌های پرستاری واحدهای ارومیه، مهاباد و خوی، مشخص شد که هر سه واحد با نمره 2/5 به بالا رتبه "متوسط" به خود داده‌اند. در این میان دانشجویان واحد مهاباد با نمره 2/94 بیشترین رتبه را به واحد خود اختصاص دادند. علائق آموزشی دانشجویان عمدتاً مرتبط با آگاهی قبلی دانشجویان از رشته تحصیلی خود و علاقه آن‌ها و همچنین میزان امیدواری‌شان نسبت به اشتغال، رضایت از فضا و امکانات کتابخانه‌ای و اینترنتی، نحوه برخورد و تعامل کارکنان و اساتید گروه و توانمندی ایشان، حضور اساتید در دانشکده، زمان در نظر گرفته‌شده برای کارآموزی‌ها و محیط‌های آموزشی می‌باشد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش جولای و همکاران (1385) که در دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران به بررسی نظرات دانشجویان در مورد حرفه پرستاری پرداختند تقریباً هم‌خوانی دارد (15). در مطالعه ذکرشده حدود 69 درصد نمونه‌ها موافق به ترک این رشته بوده‌اند. البته ناگفته نماند نسبت به نتایج پژوهش فوق، پژوهش حاضر امیدواری بیشتری دارد. روحی و همکاران (1386) در بررسی انگیزه تحصیلی و رابطه آن با برخی عوامل در دانشگاه علوم پزشکی گلستان، کمبود امکانات محیط‌های بالینی و احتمال عدم اشتغال در آینده را از عوامل اصلی نگرانی و کمبود انگیزه دانشجویان بیان کردند (16).

در ارزیابی اساتید به‌وسیله مدیر گروه در گروه‌های تحت مطالعه در هر سه واحد دانشگاهی، اساتید از لحاظ مدارک تحصیلی، آشنایی با زبان انگلیسی، تهیه اهداف و طرح درس برای دروس نظری، کارآموزی‌ها و دروس بالینی، طرح و تهیه صحیح و اصولی سؤال برای آزمون‌های میان و پایان‌ترم، استفاده از منابع علمی روز در تدریس، شرکت فعال در جلسات گروه، پذیرش مسئولیت در امور آموزشی - درمانی - پژوهشی، شرکت در کارگاه‌های آموزشی و

بازآموزی و همایش‌ها و همدلی و همگرایی و پرهیز از اختلاف‌افکنی در گروه (رعایت اخلاق) نمره 2 و بالاتر و رتبه "نسبتاً مطلوب" کسب نمودند. در مطالعه توفیق‌یان و همکاران در ارزیابی درونی گروه پرستاری دانشگاه علوم پزشکی سبزوار، عامل هیئت‌علمی با نمره 69/2 درصد، رتبه "نسبتاً مطلوب" را کسب کرده است (17).

در ارزیابی مدیر گروه توسط اساتید در هر سه واحد از لحاظ گرایش، مرتبه علمی، نحوه برخورد و تعامل، سابقه کار، توانایی در برنامه‌ریزی صحیح آموزشی، پیش‌بینی مشکلات آموزشی احتمالی و برنامه‌ریزی مناسب برای حل آن‌ها، ابلاغ بخشنامه‌ها، آیین‌نامه‌ها و مصوبات آموزشی و پژوهشی، برگزاری منظم جلسات آموزشی و پژوهشی در گروه، اعلام مشکلات گروه به شورای آموزشی، معاونت آموزشی، ریاست دانشگاه و پیگیری آن‌ها و کیفیت تقسیم دروس در بین اعضاء میزان رضایت در سطح "مطلوب" و رضایت‌بخش قرار دارد، که با نتایج پژوهش محمودی فر و همکاران (1388) با عنوان "ارزیابی درونی گروه پرستاری دانشگاه آزاد اسلامی واحد مهاباد" با نمره 3/5 و رتبه "بیش از رضایت‌بخش" و یافته‌های میرزایی و همکاران (1391) در ارزیابی درونی گروه‌های منتخب دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایلام هم‌خوانی دارد (19 و 18). ممکن است انتخابی بودن پست مدیریت گروه در دانشگاه آزاد اسلامی نیز از علل این رضایت‌مندی خوب بوده باشد.

در ارزیابی امکانات و تجهیزات، فضاهای آموزشی و نیروی انسانی هر سه واحد در سطح "نسبتاً مطلوب" خود را ارزیابی کرده‌اند که در مقایسه با نتایج خسروان و همکاران (1389) در دانشگاه علوم پزشکی گناباد و محمودی فر و همکاران (1388) در دانشگاه آزاد اسلامی مهاباد که به ترتیب "مطلوب" و "قوی" بیان کرده بودند در سطح پایین‌تری قرار دارد (18، 11). رضایت‌مندی گروه‌های آموزشی از تجهیزات آموزشی واحد خوی با توجه به نتایج ارزیابی بیرونی که از طرف بازرسین سازمان مرکزی و شورای راهبردی پرستاری دانشگاه آزاد اسلامی انجام گرفت، زیر سؤال است و این خود رضایتی حداقل از نظر امکانات و تجهیزات خدشه جدی دارد (گزارش بازرسی از رشته پرستاری واحد خوی در بهمن‌ماه 1393). همچنین نتایج فعلی ارزیابی درونی واحد مهاباد در مقایسه با ارزیابی محمودی فر در همان واحد در سال 1388 (18)، پایین‌تر

فارغ‌التحصیلان واحدهای مهاباد و خوی به دلیل عدم آشنایی و حضور در مراکز تحصیلی پیشرفته، توانایی گروه تحصیلی خود را فراتر از حد واقعی برآورد کرده باشند!

یکی از ضعف‌های هر سه گروه آموزشی نامناسب بودن نسبت استاد به دانشجو است. ریشه اصلی این مشکل اضافه پذیرش دانشجو در برخی سال‌هاست. برای حل آن دو راه حل وجود دارد: کاهش پذیرش دانشجو و جذب هیئت‌علمی. هر دو راه حل از سال پیش عملیاتی شده است. پذیرش دانشجو از مهر 93 در هر سه واحد به اعداد قابل قبول تقلیل یافته و هر سه واحد با فراخوان سال 94 در تلاش برای جذب هیئت‌علمی جدید هستند. با جذب 5 نفر هیئت‌علمی جدید در واحد ارومیه تعداد اعضا هیئت‌علمی این واحد به 14 نفر افزایش خواهد یافت که با کاهش هم‌زمان پذیرش دانشجو در پایان سال 95 نسبت استاد به دانشجو به حد مطلوب خواهد رسید. در واحد خوی با جذب 4 نفر این نسبت به حد نسبتاً مطلوب می‌رسد اما واحد مهاباد برای اصلاح این نشانگر نیاز به جذب هیئت‌علمی بیشتری خواهد داشت.

باآنکه ارزیابی درونی از طرف بسیاری از محققین، من جمله رهبر و همکاران (12) ارزشمند و قابل اعتماد توصیف شده است اما مشکلاتی نیز دارد که گاه بسیار تأثیرگذار بوده و مانع از آن می‌شود که مبنای تصمیم‌گیری مراکز بالادستی قرار گیرد و حتی ممکن است افراد درگیر در خود سیستم را هم به اشتباه راهنمایی کند. به‌عنوان مثال مجری طرح فقط در یک مورد یعنی ارزیابی رشته پرستاری واحد خوی به‌عنوان ارزیاب بیرونی در بهمن‌ماه 1393 - همراه با بازرس سازمان مرکزی - حضور داشته و رأساً مشاهده کرده است که این واحد با کمبود تجهیزات آموزشی در بخش آزمایشگاه‌ها، اینترنت، کتابخانه، فیلد بالینی و ... مواجه بوده است ولی دانشجویان، همکاران هیئت‌علمی و فارغ‌التحصیلان واحد خوی در همه این موارد وضعیت خود را نسبتاً مطلوب تا مطلوب ارزیابی نموده‌اند و در همه موارد نمرات بالاتری به واحد در مقایسه با واحد ارومیه و مهاباد داده‌اند، درحالی‌که عملاً امکانات محدودتری نسبت به واحد ارومیه دارند. این ارزیابی خوش‌بینانه که قسماً در واحد مهاباد هم قابل مشاهده است یا می‌تواند احياناً در نتیجه سوء گیری برای مدافعه از توانایی‌های واحد خود باشد و یا ممکن است به علت بی‌اطلاعی و کم‌اطلاعی جامعه مورد پژوهش - به‌ویژه دانشجویان و فارغ‌التحصیلان - در این واحدها از استانداردهای مربوطه باشد. برای همین به‌طور قطع از نظر پژوهشگران نتایج ارزیابی‌های درونی بدون وجود ارزیابی بیرونی از همان سیستم - حداقل در دانشگاه‌های آزاد اسلامی - چندان قابل اعتماد نیست و در تشخیص توانایی و مشکلات گروه‌های پرستاری به‌تنهایی کارآمد نیست.

گزارش شده است، که می‌تواند یا دلیل بر افت کیفیت فعلی در واحد فوق باشد و یا اینکه شاید بتوان اظهار کرد ارزیابی قبلی برخی اشکالاتی داشته است و اندکی تمایل به سمت خوش‌بینی در پژوهش قبلی وجود داشته باشد.

عوامل فرایندی:

در راستای بررسی و مقایسه کیفیت عوامل فرایندی، ارزیابی فرایند یادگیری - یاددهی در گروه‌های تحت مطالعه از دیدگاه دانشجویان انجام شد. در تمامی حیطه‌ها (رعایت قوانین و مقررات، مهارت‌های ارتباطی، تدریس، ارزشیابی، ویژگی‌های فردی اساتید، کارآموزی و کارآموزی در عرصه توسط اعضای هیئت‌علمی) هر سه واحد نمره بالاتر از 2 (از 3) و رتبه "نسبتاً مطلوب" تا "مطلوب" احراز کردند و در حیطه کارآموزی و کارآموزی در عرصه توسط اعضای غیر هیئت‌علمی واحدهای خوی و مهاباد نمره بالاتر از 2 و رتبه "متوسط" ولی واحد ارومیه به ترتیب نمره 1/72 و 1/95 و رتبه "نسبتاً نامطلوب" کسب کرده است. بااینکه در ارومیه امکان استفاده از فارغ‌التحصیلان کارشناس ارشد و کارشناسان متبحر قسمت وجود دارد ولی معلوم نیست علت واقعی نمره کم دانشجویان این واحد نسبت به سایر واحدها به توانایی مربیان غیر هیئت‌علمی‌شان چیست؟! پژوهشگران پیشنهاد می‌کنند جهت بررسی علت این موارد، تحقیق جامع‌تری انجام شود. یافته‌های فوق با گزارش محمودی فر و همکاران (1388)، خسروان و همکاران (1389)، فرزبان پور و همکاران (1390) و فخرموحدی و همکاران (1381) که به ترتیب رتبه‌های "بیش از رضایت‌بخش"، "مطلوب" و "قوی" بیان کرده بودند، هم‌خوانی نداشت (۲۰۱۸، ۱۱، ۲).

عوامل برون‌دای:

تناسب اهداف برنامه‌های آموزشی با نیازهای حرفه‌ای از دیدگاه دانش‌آموختگان، در هر سه واحد با نمره به ترتیب 3/75، 3/21 و 3/56 در سطح "خیلی مطلوب" گزارش شد. همچنین کیفیت عناصر مؤثر بر برنامه‌های آموزشی از دیدگاه دانش‌آموختگان، در واحدهای ارومیه و مهاباد با نمره 3/35 و 3/67 در رتبه "خیلی مطلوب" و واحد ارومیه در حد "مطلوب" گزارش شد که نتایج با پژوهش‌های فرزبان پور و همکاران (1385) با نمره 3/16 و رتبه تا "حدی مطلوب" و خسروان و همکاران (1389) رتبه "مطلوب" تا حدی هم‌خوانی دارد (۲۰۱۱).

در مورد واحد ارومیه شاید دلیل این نمره پایین‌تر نسبت به سایر واحدها آن باشد که دانش‌آموختگان شاغل در مراکز درمانی شهرستان ارومیه در مقایسه با شاغلین در شهرستان‌های خوی و مهاباد با موارد تخصصی‌تر بیماری سروکار دارند که مجبور به ارائه مراقبت تخصصی‌تر می‌شوند و یا شاید برنامه‌های آموزشی نیازهای دانش‌آموختگان را برطرف نمی‌کند. دلیل دیگر آن می‌تواند باشد که

References:

1. Yousefi M, Ghazvini K. Evaluation of educational and research status in epidemiology department of Mashhad University of medical sciences. *J horizons Med Educ Develop* 2012; 2(4): 19-23. (Persian)
2. Farzian pour F, nejat S, rahimi A, malek afzali B. Internal evaluation of epidemiology and biological statics of school of public health t of Tehran University of medical sciences. *J School Public Health Institute Public Health Res* 2011; 9(2): 41-52. (Persian)
3. Abdullah F. Measuring service quality in higher education: HEDPERF versus SERVPERF. *Market Intelligence Plan* 2006;24(1):31-47.
4. Bazargan A. Educational evaluation: concept, patterns and operational process. Tehran: Samt publication; 2001.
5. Kayzouri AH, Hosseini MA, Fallahi khoshknab M. Impact of Internal evaluation on quality enhancement of education and research. *J Res Nurs* 2012; 3(8, 9): 105-15. (Persian)
6. Hossini nezhad Z, Arab zadeh S.M.A, Modarresi pour N. Internal evaluation of the performance of medical education for the students admitted in 1994- 1998. *J Strides Develop Med Educ* 2006; 3(2): 102- 10. (Persian)
7. Farasatkah M. Study the effect of interval evaluation process on planning to improve the quality of universities developments by comparative analysis from performance or non-performance of interval evaluation. *Quarterly J Res Plan Higher Educ* 2008; 49: 145-76. (Persian)
8. Bazargan A. From the internal evaluation in medical education to national institutions for quality assurance in higher education in Iran: Challenges and Prospects. *J Med Educ Develop Stud Center* 2009; 6(1): 81-8. (Persian)
9. Mirza Mohammadi M.H, Foladi H. Development process of internal evaluation purposes in Tehran University of Medical Sciences. *Monitor Evalu Develop Med Univ* 2000: 20. (Persian)
10. Fallah S.H, Mahdi nia S.M, Ghaeni GH.R, Moiiinian KH.A, Yaghmaian K. Internal Evaluation of Environmental Health department School of Public Health of Semnan University of medical sciences. *Scientific J Semnan Univ Med Sci* 2003; 94. (Persian)
11. Khosravan SH, Mansourian M.R, Kian Mehr M, Shams H.A, Sadegh Moghaddam L, Delshad Noghabi A. evaluation of community and mental health department of Gonabad University of medical sciences in 2010. *Scientific J Semnan Univ Med Sci* 2011; 17(1): 40-8. (Persian)
12. Rahbar N, Azargon A, Fayez N. Internal Evaluation of Obstetrics and Gynecology department of Semnan University of medical sciences. *Scientific J Semnan Univ Med Sci* 2003; 5: 27- 33. (Persian)
13. Bazargan A. Comprehensive quality education. *Quarterly J Res Educ Issues* 1994; 3: 55- 64. (Persian)
14. Moradi KH.A, Morad Zadeh R.A. Internal Evaluation of nursing education department from nursing student's point of view of Sanandaj Islamic Azad University. *Sanandaj: Medical Education Development Seminar*; 2010.P.94. (Persian)
15. Joulaii S, Mehrdad N, Bahrani N. Study nursing students' point of view about the nursing profession and reasons of leaving it. *Iran J Nurs Res* 2006; 17(1): 21-8. (Persian)
16. Rouhi GH, Hosseini S.A, Badlah M.T, Rahmani H. Academic motivation and its relationship with some factors in the students of Gholestan University of medical sciences. *J Med Educ Develop Stud Center* 2007; 4(2): 77-83. (Persian)
17. Tofighian T, Shojaee S, RAhnama F. Internal evaluation of nursing department of Sabzevar University of medical sciences. *Quarterly J*

- Sabzevar Univ Med Sci 2014; 20(5): 791- 800. (Persian)
18. Mahmoudi far Y, Esmaili H, Habib zاده S, Salehi K. Internal evaluation of nursing department in Islamic Azad University of Mahabad. J Educ Strategies Med Sci 2010; 2(2): 13-8. (Persian)
19. Mirzaei A, Sadeghifar J, Mousavi SM, Khodayari R. Internal Evaluation in Selected Educational Groups of Faculty of Medicine in Ilam University of Medical Sciences (A Short Report). J Rafsanjan Univ Med Sci 2013;12(1):71-8. (Persian)

INTERNAL EVALUATION OF NURSING GROUPS AFFILIATED TO ISLAMIC AZAD UNIVERSITIES OF WEST AZERBAIJAN PROVINCE

Saleh Salimi^{*1}, *Nazila Bagerzadeh*²

Received: 21 Nov, 2015; Accepted: 30 Dec, 2015

Abstract

Background & Aims: Because of the role of universities in the education of generations, checking the achievement of objectives and the quality of education is necessary and the internal evaluation is among the most widely accepted method for this purpose. The aim of this study was conducting a comparative internal evaluation among nursing groups of the Islamic Azad Universities located in the province.

Materials and Methods: This research is a descriptive study. Study population consisted of students, alumni and faculty members of nursing groups of Islamic Azad University in West Azerbaijan Province in 2014. A sample of 70 nursing students and 40 alumni from each educational group were selected. Valid and reliable questionnaires along with some checklists, were used to collect data from group managers, faculties, students and alumni. The questionnaire's reliability was achieved using Cronbach's alpha, and its validity was obtained by the faculties view. The data were analyzed by SPSS Software version 21. Descriptive and inferential statistics were used in the research.

Results: Analysis of the data showed that the lowest satisfaction rate were among input factors such as the equipment and the highest satisfaction rates were among output factors such as the factors related to the quality of the educational programs.

Conclusion: The results show that the evaluated units ranged themselves "favorable" or "highly favorable". But the fact may be somehow different according to the results of external evaluations both in respect to the analogy between the units and in the evaluation of each unit individually. It seems that the results of internal evaluation without external evaluation may be seductive.

Key words: Qualitative evaluation, Nursing, Islamic Azad University

Address: Urmia, School of Nursing and Midwifery, Islamic Azad University, Urmia Branch

Tel: (+98) 4432759180

Email: salimitr@gmail.com

¹ Associate Professor Medical Nursing, Nursing Group, School of Nursing and Midwifery, Islamic Azad University, Urmia Branch, Urmia, Iran (Corresponding Author)

² Instructor, Nursing Group, School of Nursing and Midwifery, Islamic Azad University, Urmia Branch, Urmia, Iran.